

УДК 582.282.23.045

**Н. В. Шматкова¹, О. Ю. Зінченко², І. Й. Сейфулліна¹, Т. О. Філіпова²,
В. А. Лерер²**

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

¹хімічний факультет, кафедра загальної хімії та полімерів,
e-mail: nshmatkova@ukr.net, тел.(0482)32-61-70

²біологічний факультет, кафедра мікробіології і вірусології,
e-mail: farmikr@mail.ru, тел.(0482)68-79-64
Дворянська, 2, Одеса, 65082, Україна

ВПЛИВ ІЗОНІКОТИНОЇЛГІДРАЗОНІВ 2-ГІДРОКСИНАФТ-, 4-ДИМЕТИЛАМІНОБЕНЗАЛЬДЕГІДІВ ТА ЇХ КОМПЛЕКСІВ ЗІ Sn(IV) НА РІСТ УМОВНО-ПАТОГЕННИХ БАКТЕРІЙ

Досліджено вплив ізонікотиноїлгідрозонів 2-гідроксинафт-(H₂Inf, I), 4-диметиламінобензальдегідів HIdb(II) і відповідних комплексів стануму [SnCl₃(Inf·H)] (III), [H₂Inf·H]₂[SnCl₆] (IV), [SnCl₃(Idb·H)] (V) на ріст умовно-патогенних бактерій. Показано, що досліджені сполуки у концентраціях 25, 50 та 100 мкг/мл здатні значно пригнічувати накопичення біомаси тест-штамів *S. aureus*, *P. aeruginosa*, *B. subtilis* та *M. luteus*. У всіх сполук виявлено високу інгібувальну дію щодо культури *P. Vulgaris* та найменшу чутливість до *E. coli*. Найвищу активність щодо більшості мікроорганізмів виявили сполуки I та IV.

Ключові слова: ізонікотиноїлгідрозони, комплекси стануму(IV), умовно-патогенні бактерії, антимікробний ефект.

Раніше нами було виявлено, що комплекси германію(IV) та стануму (IV) з ізонікотинілгідрозоном 2-гідроксибензальдегіду здатні пригнічувати ріст умовно-патогенних мікроорганізмів, причому найбільш високу антибактеріальну активність та найширший її спектр проявляє вихідний гідрозон, а дещо нижчу комплекс Sn(IV).[1]. Отримані дані підтвердили відоме з літератури, що комплекси гідрозонів, зокрема Sn(IV) [2], характеризуються антибактеріальними властивостями, на які суттєво впливає природа центрального атому та наявність і положення замісників в молекулі гідрозонів [3]. Останнім також притаманна різноманітна фізіологічна дія [4]. Необхідність подолання мікробної резистентності обумовила продовження сумісного (хіміків та мікробіологів) дослідження антимікробної активності нових комплексів Sn(IV) з гідрозонами. Була сформульована мета даної роботи — визначити вплив заміни альдегідного фрагменту в молекулі ізонікотиноїлгідрозону, комплексоутворювача стануму (IV) та будови відповідних комплексів на ріст умовно-патогенних бактерій.

Матеріали та методи дослідження

Ізонікотиноїлгідрозони отримано реакцією конденсації гідразиду ізонікотинової кислоти з 2-гідроксинафталальдегідом (I) та 4-диметиламінобензальдегідом (II) за загальною методикою [5]. Комплекси стануму(IV) складу

[SnCl₃(Inf·H)] (III), [H₂Inf·H]₂[SnCl₆] (IV), [SnCl₄(Idb·H)] (V) вперше синтезовано на кафедрі загальної хімії та полімерів Одеського національного університету імені І. І. Мечникова взаємодією SnCl₄ з гідразонами в неводних середовищах [6]. Отримані сполуки охарактеризовано сукупністю фізико-хімічних методів дослідження: ІЧ та ПМР спектроскопія, мас-спектрометрія, електропровідність, термогравіметрія, рентгено-структурний аналіз (комплекси III, IV) [6]. Схеми будови гідразонів і комплексів наведені на рис. 1.

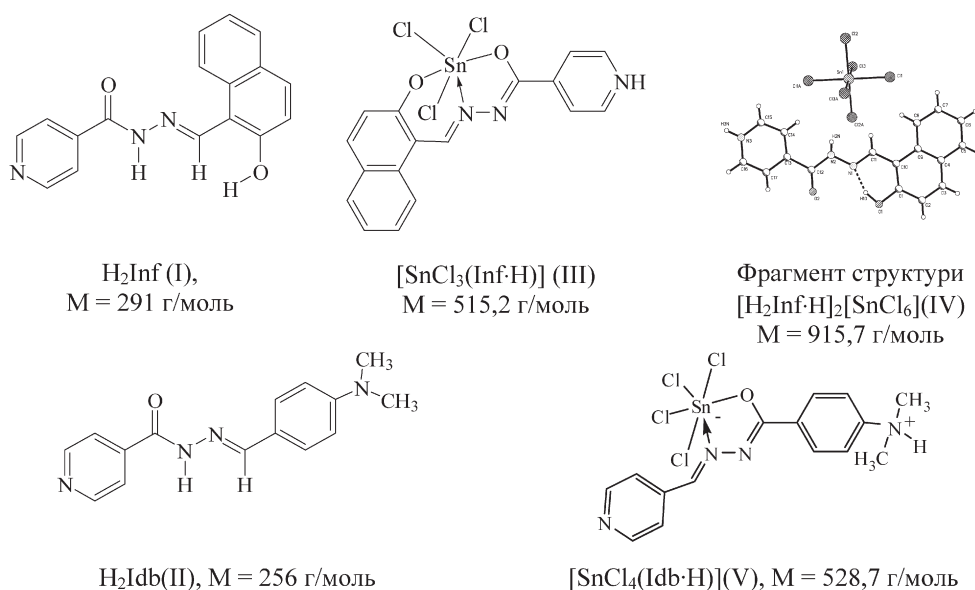

Рис. 1. Будова гідразонів та відповідних комплексів стануму(IV)

При вивченні антибактеріальних властивостей досліджених сполук як тест-мікроорганізми використовували штами бактерій *Staphylococcus aureus* ATCC 25923, *Escherichia coli* ATCC 25922, *Proteus vulgaris* ATCC 6896, *Pseudomonas aeruginosa* ATCC 27853, *Bacillus subtilis* ATCC 6633 та *Micrococcus luteus* ATCC 4698, отримані з музею культур мікроорганізмів Інституту епідеміології та інфекційних хвороб ім. Л. В. Громашевського АМН України. Зберігання тест-штамів здійснювали на поверхні скошеного м'ясопептонного агару (МПА) за температури 4 °С. Для досліджень використовували добові культури, вирощені в пробірках на скошеному МПА при 37 °С.

Для визначення антибактеріальної активності сполук I–V готували робочі розчини, які містили по 5,0 мг, 2,5 мг та 1,25 мг кожної речовини в 1 мл диметилсульфоксиду. У дослідні пробірки відбирали по 20 мкл робочих розчинів та доводили об'єм до 1 мл рідким середовищем Гісса з глюкозою без індикатора Андреде.

Таким чином, кінцева концентрація сполук у середовищі становила 25, 50 та 100 мкг/мл. Кількість паралелей для кожної концентрації дорівнювала 5. Пробірки з середовищем стерилізували в автоклаві при 0,5 атм [7]. Усі експерименти проводили у 3 повторах.

Культури тест-мікроорганізмів змивали стерильним фізіологічним розчином. Концентрацію отриманої суспензії визначали за калібрувальною кривою, вимірюючи оптичну густину за допомогою спектрофотометру «Spekol-10» (Німеччина). Суспензію клітин розводили фізіологічним розчином до концентрації $2 \cdot 10^4$ клітин/мл. З отриманого інокуляту відбирали по 50 мкл та вносили до кожної експериментальної пробірки, отримуючи кінцеву концентрацію $1 \cdot 10^3$ КУО/мл. Культури інкубували в термостаті при температурі 37 °С протягом 24 годин. Інтенсивність росту тест-штамів визначали за оптичною густиною культури, яку вимірювали на спектрофотометрі «Spekol-10» при довжині хвилі 540 нм. За контроль правили культури мікроорганізмів, паралельно вирощені в середовищі Гісса без додавання досліджуваних речовин.

Результати дослідження

Встановлено, що сполуки (I–V) по різному впливають на ріст умовно-патогенних бактерій в залежності від концентрації (25, 50, 100 мкг/мл) і культури тест-штамів бактерій. Вони здатні викликати як пригнічувальний, так і стимулюючий ефекти. В табл. 1 зведено результати проведеного дослідження.

Таблиця 1

Вплив (інгібувальний або стимулюючий*) сполук I–V (%) на ріст тест-штамів бактерій

Сполука	Концентрація, мкг/мл	Тест-штам					
		S. aureus	B. subtilis	M. luteus	E. coli	P. vulgaris	P. aeruginosa
H ₂ Inf (I)	25	29,3*	72,0*	29,8*	46,0*	23,3	35,8*
	50	73,3	3,7	97,0	2,7*	100	100
	100	100	91,4	84,8	72,3	100	91,9
H ₂ Idb(II)	25	21,6	67,3	55,4	0,7	100	6,9*
	50	17,5	55,8	49,3	6,1	100	6,3*
	100	5,6*	100	63,1	20,3	100	20,8
[SnCl ₃ (HInf·H)](III)	25	2,9	30,3	2,8	13,4*	100	20,6
	50	37,0	31,8	23,3	1,8	100	85,9
	100	81,6	61,6	87,8	41,3	100	100
[H ₂ Inf·H] ₂ [SnCl ₆](IV)	25	28,4	13,4*	10,9	4,5*	100	2,3
	50	18,1	20,6*	43,6	18,0*	100	84,7
	100	89,2	61,6	75,0	55,1	100	85,8
[SnCl ₄ (Idb·H)](V)	25	6,4*	81,7	97,8	13,6*	44,6*	31,4
	50	20,4	92,0	95,5	1,3	50,6	46,7
	100	34,2	100	71,6	12,5	100	54,6

Примітка: * — стимуляція росту.

Виявлено, що гідразон H_2Inf (I) в максимальній з використаних концентрацій викликає 100% пригнічення росту культури *S. aureus*. (табл. 1, рис. 2). При цьому спостерігається така залежність: зі зменшенням концентрації H_2Inf інгібуючий ефект дещо знижується, а при 25 мкг/мл спостерігається стимуляція росту бактерій на 29,3%. Повністю інша залежність спостерігається при введенні $HIdb$ (II): при максимальній концентрації відбувається незначна стимуляція росту цієї культури, а при її зменшенні — інгібування. Слід відмітити, що сполука II по відношенню до всіх останніх культур при концентрації 100 мкг/мл є інгібітором, при цьому зменшення біомаси (%) відбувається у залежності: *B. subtilis* = *P. vulgaris* > *M. luteus* > *P. aeruginosa* ≈ *E. coli*. При додаванні до поживного середовища з *S. aureus* 100 мкг комплексів $[SnCl_3(Inf \cdot H)]$ (III), $[H_2Inf \cdot H_2][SnCl_6]$ (IV) також спостерігається пригнічувальний вплив, однак у дещо меншому ступені у порівнянні з вихідним гідразоном (II). Зі зменшенням концентрації інгібуючий вплив по різному змінюється в залежності від комплексу: у випадку (III) він зменшується при концентрації 25 мкг/мл, а у випадку (IV) він проходить через мінімум при 50 мкг/мл, а потім збільшується при 25 мкг/мл до рівня 28,4%. Інгібуюча активність комплексу $[SnCl_4(Idb \cdot H)]$ (V) змінюється антибатно у порівнянні з активністю вихідного гідразону(II): в максимальній концентрації він пригнічує ріст культури, а в мінімальній незначно стимулює (рис. 2).

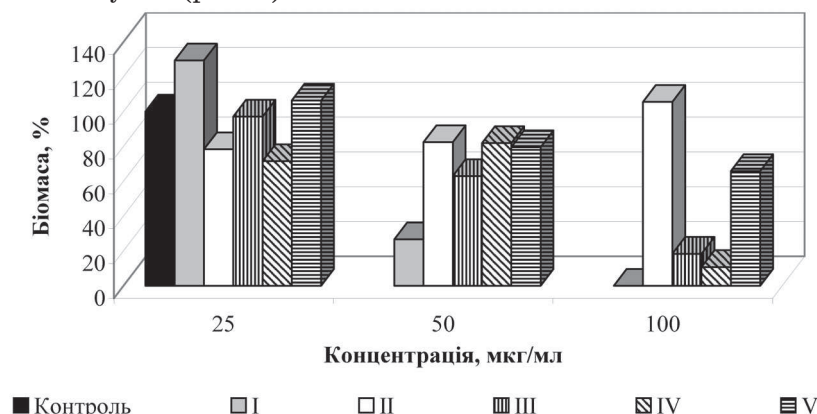

Рис. 2. Накопичення біомаси тест-штаму *S. aureus* за присутності сполук I–V

У випадку культури *B. subtilis* гідразони H_2Inf (I), $HIdb$ (II) при максимальній концентрації проявляють високу активність (91,4 (I), 100 % (II)) (рис. 3). Однак, при зниженні їх вмісту в середовищі до 50 мкг/мл інгібуючий ефект зменшується до 3,7% і 55,8 % для I, II відповідно. При мінімальній концентрації (I) виявляє вже стимулюючий ефект (72 %), а (II) дещо збільшує інгібуючий до 67,3 %. При концентрації 100 мкг/мл комплекси III, IV однаково інгібують цю культуру (зменшення біомаси на 61,6 %), але, у порівнянні з вихідним гідразоном (II), значно менше. Різниця між III та IV простежується при концентраціях 50 та 25 мкг/мл:

III викликає зменшення біомаси, а IV, навпаки, збільшення. Активність комплексу V при 100 мкг/мл, так само, як і вихідного гідразону, зберігається на рівні 100%, але, на відміну від нього, залишається високою при зниженні концентрації.

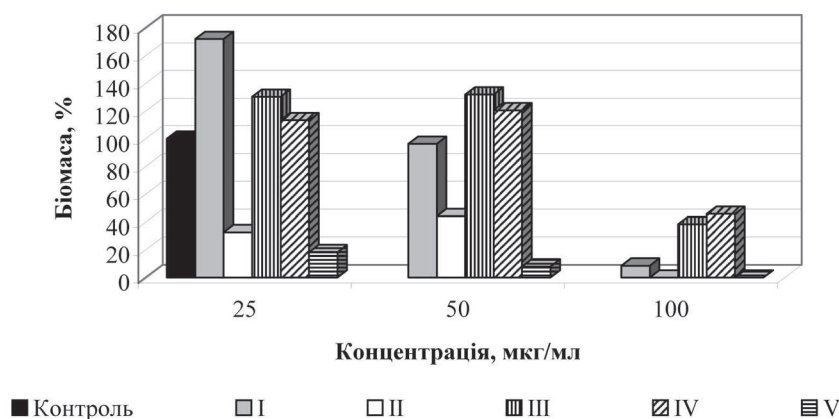

Рис. 3. Накопичення біомаси тест-штаму *B. subtilis* за присутності сполук I–V

На прикладі бактеріального середовища з *M. luteus* простежується різниця дії $H_2Inf(I)$ та $H_2Idb(II)$: у першого при концентраціях 100 та 50 мкг/мл спостерігається високий інгібувальний ефект, а при 25 мкг/мл стимулюючий, у той час, як у другого за всіх вказаних концентрацій спостерігається приблизно однакове інгібування на рівні 63–55 % (рис. 4). Комплекси III, IV, так само, як і H_2Inf , при концентрації 100 мкг/мл демонструють достатньо високу активність 87,8 % (III) та 75 % (IV), а при 25 мкг/мл різко втрачають її. Комплекс (V) спричиняє більш сильний, у порівнянні з відповідним гідразоном(II), пригнічувальний ефект, який навіть дещо збільшується при зменшенні концентрації (V): 71,6 % (100 мкг/мл), 95,5 % (50 мкг/мл) та 97,8 % (25 мкг/мл).

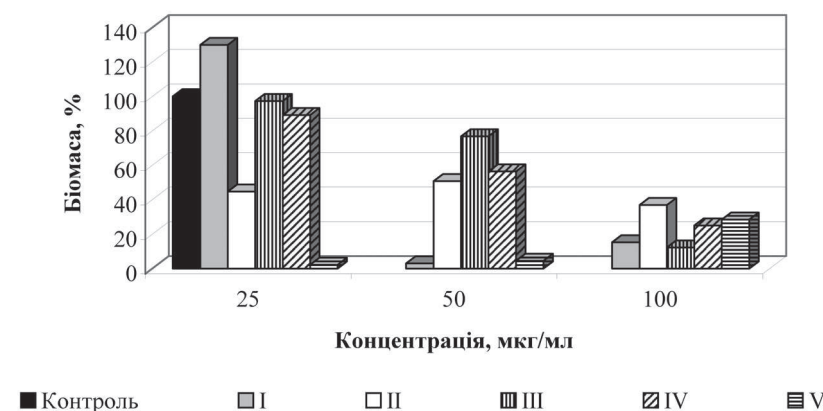

Рис. 4. Накопичення біомаси тест-штаму *M. luteus* за присутності сполук I–V

При порівнянні впливу $H_2Inf(I)$ і відповідних комплексів III, IV на ріст культури *E. coli* (рис. 5) було виявлено, що вони зі зменшенням концентрації однаково викликають інгібуючий ефект, який змінюється на стимулюючий, правда активність гідразону дещо більша, ніж у комплексів. Гідразон $H_2Idb(II)$ незалежно від концентрації не спричиняє помітного впливу на *E. coli*, а активність відповідного комплексу (V) навіть знижується.

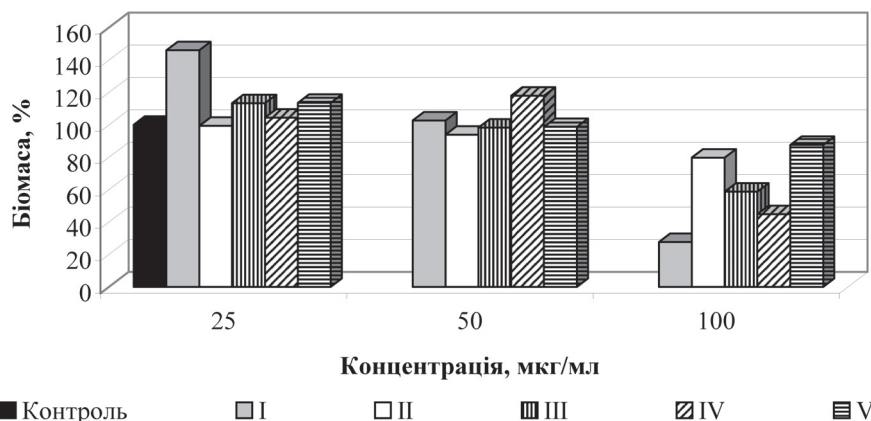

Рис. 5. Накопичення біомаси тест-штаму *E. coli* за присутності сполук I–V

Обидва гідразони повністю інгібують ріст культури *P. vulgaris* у максимальній концентрації. Ефект зберігається на тому ж рівні у випадку H_2Inf при концентрації 50 мкг/мл, а для H_2Idb і при 25 мкг/мл (рис. 6). У цьому випадку активність комплексів III, IV виявилась вищою, ніж у вихідного гідразону(I): 100 %-ве пригнічення росту незалежно від концентрації комплексів. Комплекс (V) спричиняє таку ж дію, але тільки у концентрації 100 мкг/мл.

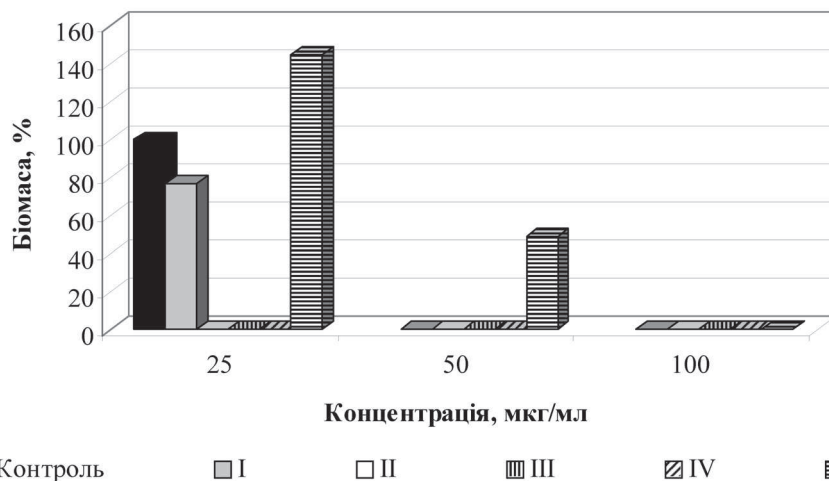

Рис. 6. Накопичення біомаси тест-штаму *P. vulgaris* за присутності сполук I–V

По відношенню до культури *P. aeruginosa* H₂Inf також виявляє високий інгібувальний ефект у концентрації 100 та 50 мкг/мл, однак, у мінімальній концентрації спричиняє стимулювальний (рис. 7). У порівнянні з H₂Inf комплекси III, IV ефективно інгібують ріст цієї культури як при 100 мкг/мл — 100 % (III), 85,8 % (IV), так і при 50 мкг/мл — 85,9 % (III), 84,3 (IV). На відміну від H₂Inf, гідразон HIdb практично не діє на цей мікроорганізм навіть у максимальній концентрації, а при зниженні спричиняє вже стимулювальний ефект. Для відповідного комплексу (V) останнє не притаманно, однак його інгібувальна активність не перевищує 54,6 % навіть при концентрації 100 мкг/мл.

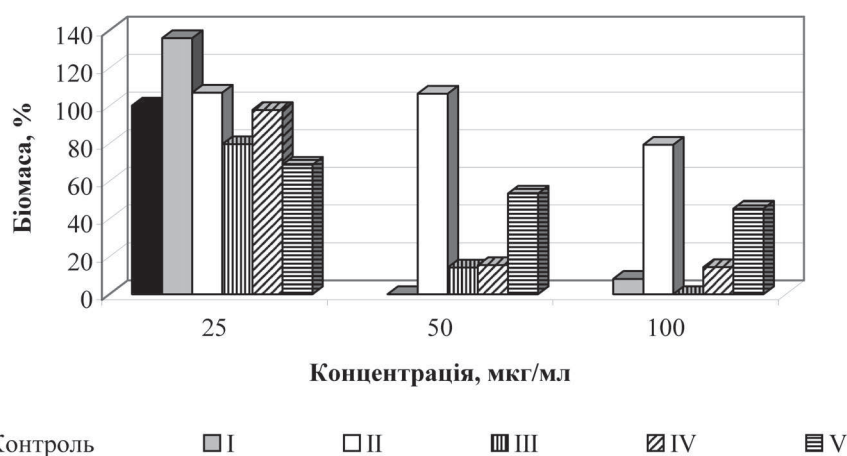

Рис. 7. Накопичення біомаси тест-штаму *P. aeruginosa* за присутності сполук I–V

Висновки

Порівнюючи активність досліджених сполук щодо окремих штамів (табл. 2), можна стверджувати, що найбільш високою активністю по відношенню до клітин стафілокока відрізнялися I, III та IV, які у максимальній концентрації викликали пригнічення росту *S. aureus* більше, ніж на 80 %. Культура *B. subtilis* найвищу чутливість виявила до I, II та V (пригнічення росту більше 90 %). Ріст *M. luteus* найефективніше пригнічували I, III та V, причому I та II у концентраціях 50 та 25 мкг/мл відповідно викликали більш потужний ефект, ніж сполука V у максимальній концентрації. Клітини *E. coli* в цілому виявилися найменш чутливими до досліджених сполук: так, найбільш значне інгібування, яке становило 72,3 %, спостерігалось лише у присутності сполуки I в максимальній концентрації. Цікаво, що ріст *P. vulgaris*, відомого своєю резистентністю до широкого кола антимікробних засобів, повністю пригнічували всі досліджені сполуки, причому II, III та IV у мінімальній концентрації. Сполуки I, III та IV ефективно пригнічували ріст *P. aeruginosa*, яка також характеризується високим рівнем антибіотикорезистентності.

Таблиця 2

**Концентрація досліджуваних сполук (мкг/мл), що викликає
максимальне інгібування росту (%) тест-штамів**

Сполука Штам	H ₂ Inf(I)	H ₂ Idb(II)	[SnCl ₃ (HInfH)](III)	[H ₂ Inf H] ₂ [SnCl ₆](IV)	[SnCl ₄ (Idb·H)](V)
	Концентрація (мкг/мл) / максимальне інгібування росту (%) штамів бактерій				
S. aureus	100 / 100	25 / 21,6	100 / 81,6	100 / 89,2	100 / 34,2
B. subtilis	100 / 91,4	100 / 100	100 / 61,6	100 / 61,6	100 / 100
M. luteus	50 / 97,0	100 / 63,1	100 / 87,8	100 / 75,0	25 / 97,8
E. coli	100 / 72,3	100 / 20,3	100 / 41,3	100 / 55,1	100 / 12,5
P. vulgaris	50 / 100	25 / 100	25 / 100	25 / 100	100 / 100
P. aeruginosa	50 / 100	100 / 20,8	100 / 100	100 / 85,8	100 / 54,6

Аналіз антимікробного спектру кожної сполуки показав, що найбільш активними щодо усіх тест-штамів були I та IV. При цьому, інгібувальний ефект першої був вищим. Таким чином, було доведено, що специфіку впливу на ріст умовно-патогенних бактерій визначають особливості складу і будови I–V та ступінь їх комплементарності до кожного з розглянутих тест-штамів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шматкова Н. В., Зінченко О. Ю., Сейфулліна І. Й., Філіпова Т. О., Подуст В. С. Вплив ізонікотиноїлгідрозона 2-гідроксибензальдегіду та його комплексів на ріст умовно-патогенних бактерій // Вісник ОНУ. 2009. — Т. 14, № 4 — С. 67–73.
2. Malhotra Rajesh, Kumar Sudhir, Dhindsa Kuldip Singh. Synthesis, characterization and antimicrobial activity of organotin and organosilicon complexes of substituted hydrazones // Indian J. Chem. — 1997. — Vol. 4A. — P. 321–323.
3. Зеленин К. Н. Физиологически активные комплексы гидразонов // СОЖ. — 1996. — № 12. — С. 41–46.
4. Зеленин К. Н., Хорсеева Л. А., Алексеев В. В. Физиологически активные комплексы гидразонов // Хим.-фарм. журн. — 1992. — Т. 26, № 5. — С. 30–36.
5. Вейганд-Хильгетаг. Методы эксперимента в органической химии: Пер. с нем. — М.: Химия, 1968. — 944 с.
6. Сейфулліна І. Й., Шматкова Н. В. Новый этап в развитии координационной химии ароил-(пиридинойл)гидразонов замещенных бенз-(1-нафт)альдегидов // Вісник ОНУ. — 2007. — Т. 13, № 2. — С. 5–26.
7. Справочник по микробиологическим и вирусологическим методам исследования / Под ред. М. О. Биргера. — М.: Медицина, 1972. — С. 175–177.

Н. В. Шматкова¹, О. Ю. Зинченко², І. Й. Сейфулліна¹, Т. О. Филиппова²,
В. А. Лерер²

Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова

¹ химический факультет, кафедра общей химии и полимеров,

² биологический факультет, кафедра микробиологии и вирусологии,

Дворянская, 2, Одесса 65082, Украина

ВЛИЯНИЕ ИЗОНИКОТИНОИЛГИДРАЗОНОВ 2-ГИДРОКСИНАФТ-, 4-ДИМЕТИЛАМИНОБЕНЗАЛЬДЕГИДОВ И ИХ КОМПЛЕКСОВ С SN (IV) НА РОСТ УСЛОВНО-ПАТОГЕННЫХ БАКТЕРИЙ

Резюме

Исследовано влияние изоникотиноилгидразонов 2-гидроксинафт-(H₂Inf, I), 4-диметиламинобензальдегидов (HIdb(II)) и соответствующих комплексов олова [SnCl₃(Inf-H)] (III), [H₂Inf H]₂[SnCl₆] (IV), [SnCl₃(Idb-H)] (V) на рост условно-патогенных бактерий. Показано, что соединения I–V при концентрациях 25, 50 и 100 мкг/мл способны значительно угнетать накопление биомассы тест-штаммов *S. aureus*, *P. aeruginosa*, *B. subtilis* та *M. luteus*. Все соединения обладают высоким ингибирующим действием на культуру *P. Vulgaris* и наименее чувствительны к *E. coli*. Наибольшую активность к большинству микроорганизмам проявили соединения I, IV.

Ключевые слова: изоникотиноилгидразоны, комплексы олова(IV), условно-патогенные бактерии, антимикробный эффект.

N. V. Shmatkova¹, O.Yu. Zinchenko², I. I. Seifullina¹, T. O. Philippova²,
V. A. Lerer²

Odesa National Mechnykov University

¹ Chemical Department, general chemistry and polymers chair,

² Biological Department, microbiology and virology chair

Dvoryanskaya St., 2, Odessa, 65082

THE INFLUENCE OF IZONICOTINOILHYDRAZONE 2- HYDROXYNAPHT-, 4-DIMETHILAMINOBENZALDEHYDES AND ITS SN(IV) COMPLEXES ON OPPORTUNISTIC BACTERIA GROWTH

Summary

The influence of izonicotinoilhydrazone 2-hydroxynapht-(H₂Inf, I), 4-dimethylaminobenzaldehydes (HIdb(II)) and its complexes with tin(IV) [SnCl₃(Inf-H)] (III), [H₂Inf H]₂[SnCl₆] (IV), [SnCl₃(Idb-H)] (V) on the opportunistic bacteria growth has been investigated. It has been shown that studied compounds are able to suppress the biomass increase of *S. aureus*, *P. aeruginosa*, *B. subtilis*, *M. luteus* and *P. vulgaris* test-strains at concentrations 25, 50 and 100 µg per ml. All compounds have demonstrated the highest activity towards *P. vulgaris*. The most wide spectrum of antimicrobial activity have demonstrated compounds I, IV.

Key words: izonicotinoilhydrazone, complexes of tin(IV), opportunistic bacteria, antimicrobial effect.